

Originalni naučni rad

PORODICA I SLOBODNO VRIJEME MLADIH

Savka Obradović

JU Visoka medicinska škola Prijedor, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

Sažetak: *Slobodno vrijeme, kao relativno nov pojam u pedagoškoj literaturi, postaje sve aktuelniji društveni i naučni problem. Ono svojom pojavom, kontinuitetom u razvoju, sadašnjim značenjem i funkcijama u perspektivi obezbjeđuje status jedne od važnih civilizacijskih pojava. Razvojem civilizacije, slobodno vrijeme je poprimilo različite oblike i funkcije. Osnovni smisao slobodnog vremena izražavan je u obimu vremena koje je čovjek imao na raspolaganju za različite aktivnosti, ali tim aktivnostima nije obezbjeđivao ličnu egzistenciju. Novija istraživanja pokazuju da se fond slobodnog vremena povećavao u XIX i XX vijeku, a futurolozi predviđaju takav trend i dalje. Pedagoška enciklopedija određuje slobodno vrijeme kao „vrijeme koje pojedinac ispunjava i oblikuje prema vlastitim željama, bez bilo koje vrste obaveze ili nužde. To je dio života svakog čovjeka, postoji svakog dana i u svakoj sredini, ali je različito s obzirom na pol, uzrast, zanimanje, mjesto boravka, razvijenost sredine, stepena interesa, itd. Slobodno vrijeme je sastavni dio čovjekove aktivnosti, vrijeme izvan profesionalnih, porodičnih i društvenih obaveza u kojoj pojedinac po svojoj volji bira oblike i sadržaje odmora, razonode i stvaralaštva. Cilj rada je da utvrdimo u kojoj mjeri atmosfera u porodici determiniše razlike u načinima korištenja slobodnog vremena mladih.*

Ključne riječi: *slobodno vrijeme, aktivnost, profesionalne, porodične i društvene obaveze*

Uvod

Slobodno vrijeme je sastavni dio čovjekove aktivnosti, vrijeme izvan profesionalnih, porodičnih i društvenih obaveza u kojoj pojedinac po svojoj volji bira oblike i sadržaje odmora, razonode i stvaralaštva.

Ako slobodno vrijeme gledamo sa pozicije djeteta, onda je to „ono vrijeme u toku dana u kojem se prepliću brojni i raznovrsni uticaji i sadržaji, pozitivni i negativni, organizovani i spontani koji dopunjuju ili ruše ono što pruža porodica i škola. Kako je dijete biće u razvoju kojem je potrebna podrška i pomoć odraslih, ne može se samom djetetu ostaviti da se snalazi i angažuje u slobodnom vremenu, već mu u tome treba pružiti podsticaje i usmjerenja, te stvarati povoljne uslove za razvoj odabranih dječijih interesa i sklonosti“ (Pedagoška enciklopedija 2, 1989). Roditelji imaju obavezu da pomognu djetetu da njegovo slobodno vrijeme bude što sadržajnije, osmišljenije i konstruktivnije. Mlad čovjek u slobodnom vremenu je pod najrazličitijim pozitivnim i negativnim uticajima. U skladu sa tim dr Z. Pregrad (Pregrad, Z., 1977) ističe da se pedagogija slobodnog vremena „bavi i proučavanjem tih uticaja na razvoj i formiranje mladog čovjeka kada je on izvan porodičnog i školskog kruga.“

Pored termina slobodno vrijeme, mogu se koristiti i termini dokolica, vanradno vrijeme, neradno vrijeme, razonoda, vrijeme za hobi. Termin dokolica je latinskog porijekla i kod nas se prevodi kao nerad ili besposlica, tj. stanje „kad neko ništa ne radi“. Slobodno vrijeme kao opšta društvena pojava ima svoje socijalne, zdravstvene, kulturne i pedagoške funkcije koje se ostvaruju vršenjem odgovarajućih aktivnosti, tj. putem aktivnosti slobodnog vremena. To su po V. Jankoviću (Janković, V., 1973) „raznovrsna bavljenja i zanimanja koja pojedinac bira i primjenjuje u provođenju slobodnog vremena“. Teoretičari su pravili grešku poistovjećujući pojmove slobodno vrijeme i dokolica. Dokolica, na neki način, označava pasivno stanje. Slobodno vrijeme ima određeni aktivni karakter i ne može se tumačiti kao ono vrijeme izvan obaveza koje se provodi bez određenog sadržaja. Branković i Ilić su aktivnosti u slobodnom vremenu klasifikovali prema „kriterijumu interesovanja“. (Branković, D., Ilić, M., 2003). Slobodno vrijeme ima smisao stanja i djelovanja s određenim funkcijama.

Cilj rada je da utvrdimo u kojoj mjeri atmosfera u porodici determiniše razlike u načinima korištenja slobodnog vremena mladih.

Materijal i metode

Za svrhe ovog istraživanja konstruisana je lista različitih oblika asocijalnog ponašanja za koje su ispitanici mogli da označe učestalost obavljanja pojedinih aktivnosti u slobodno vrijeme. Korištena je trostepena skala za procjenu učestalosti. Ispitanici su za svaku aktivnost procjenjivali koliko je zastupljena u njihovim redovnim aktivnostima tokom slobodnog vremena i to: *često* - skalna vrijednost 1, zatim *ponekad* - skalna vrijednost 2 i *nikada* - skalna vrijednost 3. Na osnovu tih iskaza izračunate su aritmetičke sredine za svaku aktivnost. One su rangovane od najmanje aritmetičke sredine - za aktivnost koja je najfrekventnija do najveće - za aktivnost koje je u prosjeku najmanje frekventna kod anketiranih. Za statističku obradu dobijenih podataka korišteni su različiti statistički postupci primjereni prirodi podataka i istraživanih varijabli. Sva ispitivanja su provedena anonimno.

Rezultati i diskusija

Tabela 1: Učestalost obavljanja pojedinih aktivnosti u slobodno vrijeme

Table 1: Frequency of performing certain activities in free time

Kako najčešće provodiš slobodno vrijeme?	Rang	aritmetička sredina	često 1	ponekad 2	nikada 3	bez odgovora 0
- slušam muziku, gledam TV, video	1.	1.19	664 77.57009	172 20.09346	6 .70093	14 1.63551
- učim i treniram	2.	1.48	444 51.86916	338 39.48598	49 5.72430	25 2.92056
- pomažem u kućnim poslovima	3.	1.49	412 48.13084	374 43.69159	39 4.55607	31 3.62150

- zanimam se računarima	4.	1.63	326	390	97	43
- sviram, čitam, idem na utakmice i druge sportske manifestacije	5.	1.78	240	439	134	43
- izlazim sa mladićem – djevojkom	6.	1.83	229	399	180	48
- nemam slobodnog vremena	7.	1.96	142	449	212	53
- u kafiću, salonu igara ili bioskopu	8.	2.11	123	381	306	46
- idem u pozorište, na koncerte	9.	2.12	89	458	269	40
- radim da nešto zaradim	10.	2.30	103	263	448	42
- "bazam" po gradu, kockam, pijem	11.	2.71	31	46	732	47
			38.08411	45.56075	11.33178	5.02336
			28.03738	51.28505	15.65421	5.02336
			26.75234	46.61215	21.02804	5.60748
			16.58879	52.45327	24.76636	6.19159
			14.36916	44.50935	35.74766	5.37383
			10.39720	53.50467	31.42523	4.67290
			12.03271	30.72430	52.33645	4.90654
			3.62150	5.37383	85.51402	5.49065

Učestalost obavljanja pojedinih aktivnosti u slobodno vrijeme prikazano je u Tabeli 1.

Najmanje su učestale aktivnosti besciljnog lutanja po gradu, aktivnosti kojima bi se radom nešto zaradilo, te posjećivanje pozorišta, odlasci na koncerte, posjete muzejima, izložbama i slično. Tako je primjetno da često po gradu besciljno luta samo 3,62%, da to obavlja ponekad izjasnilo se 5,37%, dok se čak 85,51% izjasnilo da to ne obavlja nikada.

Nešto je frekventnija aktivnost kojom se zalažu da radom nešto zarade. Naime, 12,03% anketiranih je izjavilo da se tom aktivnošću bavi često, 30,72% da se bavi ponekad, dok je svaki drugi anketirani ili 52,33% izjavio da se tom aktivnošću nikad ne bavi.

Slično su distribuirani i odgovori anketiranih o njihovim posjećivanjima pozorišta, odlascima na koncerte, posjetama muzejima ili izložbama. Samo 10,39% anketiranih se izjasnilo da to obavlja često, 53,50% da to obavlja povremeno i 31,42% da ne obavlja nikad.

Ovako distribuirani rezultati učestalosti pojedinih aktivnosti u slobodnom vremenu anketiranih, nedvosmisleno pokazuju da se pojedinim aktivnostima bave intenzivnije, a drugim veoma rijetko ili nikako. Osim toga, nedvosmislena je sličnost sa rezultatima drugih istraživanja u kojima se dokazuje da je televizija najinteresantniji i najmoćniji medij, jer permanentno zaokuplja pažnju publike svih socijalnih struktura (pola, uzrasta, školske spremu, mjesta stanovanja).

Dobijeni rezultati, posmatrani u cjelini, pokazuju da se može izvesti zaključak da veliki broj anketiranih većinu svog vremena provodi u pasivnim aktivnostima (posjete rođacima i prijateljima, čitanje novina, gledanje televizije, videa, slušanje muzike), nešto rjeđe u aktivnoj dokolici (bavljenje sportom, boravci u kafićima, u lovu, ribolovu, na izletima, odlazak u bioskop, na izložbe). Najmanje vremena posvećuju aktivnostima koje su karakteristične za kreativnu dokolicu (bavljenje

hobijem, sviranje, pisanje, slikanje, čitanje knjiga, posjete pozorištu ili odlazak na koncerte).

Tabela 2: Statistička značajnost razlika u učestalosti obavljanja pojedinih aktivnosti, s obzirom na atmosferu u porodici

Table 2: Statistical significance of differences in the frequency of performing certain activities, with regard to the atmosphere in the family

Aktivnosti koje obavlja u slobodno vrijeme?	Pearson Chi-square	stepeni slobode	nivo značajnosti
- slušam muziku, gledam TV, video	71.7121	8	p=.000000*
- sviram, čitam, idem na utakmice i druge sportske manifestacije	41.2544	8	p=.000002*
- učim i treniram	31.8319	8	p=.000100*
- u kafiću, salonu igara ili bioskopu	30.2286	8	p=.000193*
- "bazam" po gradu, kockam, pijem	24.4348	8	p=.001942*
- idem u pozorište, na koncerte	51.3814	8	p=.000000*
- pomažem u kućnim poslovima	81.2831	8	p=.000000*
- radim da nešto zaradim	43.6360	8	p=.000001*
- zanimam se računarima	17.6326	8	p=.024183**
- izlazim sa mladićem – djevojkom	13.6877	8	p=.090325
- nemam slobodnog vremena	8.07809	8	p=.425904

Napomena:

* - statistički značajno na nivou 0,01

** - statistički značajno na nivou 0,01

Na osnovu utvrđenih pokazatelja o međusobnoj povezanosti atmosfere u porodici i aktivnosti koje obavlja u slobodnom vremenu i na osnovu toga što postoje statistički značajne razlike u obavljanju aktivnosti u slobodnom vremenu s obzirom na atmosferu u porodici, može se konstatovati da atmosfera u porodici determiniše obavljanje aktivnosti u slobodnom vremenu (Tabela 2).

Preciznije relacije tih povezanosti moguće je sagledati na osnovu rezultata koji su predstavljeni u narednim tabelama.

U tabeli 3 predstavljeni su rezultati međusobne povezanosti atmosfere u porodici i učestalosti aktivnosti „radi da nešto zaradi“.

Analiza tako predstavljenih rezultata pokazuje da su kod anketiranih koji potiču iz porodica u kojima prevladava strogoća, ravnomjerno raširene radne aktivnosti. Očigledno je da trećina često radi da nešto zaradi (30,30%), trećina to radi povremeno (35,35%) a trećina to ne radi nikako (34,34%). Kod ispitanika koji potiču iz porodica u kojima prevladava popustljivost, distribucija radnih aktivnosti je sasvim drugačija. Naime, samo jedna desetina ili 10,33% često radi da nešto zaradi, trećina to radi ponekad, a svaki drugi te aktivnosti ne obavlja nikad (58,67%). Slično su distribuirani odgovori ispitanika u čijim porodicama prevladava demokratičnost. Među njima, samo 9,25% često radi da nešto zaradi, 35,27% to obavlja ponekad, a 55,48% to ne obavlja nikad.

Tabela 3: Atmosfera u porodici i radna aktivnost u slobodnom vremenu

Table 3: Family atmosphere and work activity in free time

atmosfera koja prevladava u porodici	radi da nešto zaradi			Σ
	često	ponekad	Nikada	
strogoća	30 30.30	35 35.35	34 34.34	99
popustljivost	31 10.33	93 31.00	176 58.67	300
demokratičnost	27 9.25	103 35.27	162 55.48	292
nezainteresovanost	3 14.29	3 14.29	15 71.43	21
kombinovana	9 10.98	21 25.61	52 63.41	82
Total	100 12.59	255 32.12	439 55.29	794

Pearson Chi-square: 43.6360, df=8, p=.000001

Najveći procenat anketiranih koji nikada ne radi da bi nešto zaradio potiče iz porodice u kojoj prevladava nezainteresovanost. Tako se izjasnilo 71,43% anketiranih. Među njima 14,29% često radi da nešto zaradi i isto toliko (14,29%) to radi povremeno.

Na osnovu tako distribuiranih rezultata može se konstatovati da su utvrđene statistički značajne razlike u obavljanju aktivnosti *radi da nešto zaradi* u slobodnom vremenu između ispitanika koji potiču iz porodica u kojima prevladava različita porodična atmosfera. Drugim riječima, može se konstatovati da atmosfera u porodici može biti izvor razlika i značajna determinanta obavljanja radnih aktivnosti u slobodnom vremenu.

Slični se zaključci mogu izvesti na osnovu rezultata međusobne povezanosti atmosfere u porodici i učestalosti besciljnog lutanja po gradu, što je predstavljeno.

Evidentno je, naime, da ispitanici koji potiču iz porodica u kojima prevladava strogoća najčešće besciljno lutaju po gradu, kako se izjasnilo 9,09% anketiranih, za razliku od ostalih gdje je ta pojava manje izražena. Tako je kod ispitanika u čijim porodicama prevladava popustljivost (5,39%) i onih kod kojih je kombinovana porodična atmosfera (3,80%) besciljno lutanje po gradu česta pojava, a kod ispitanika kod kojih prevladava demokratičnost sasvim neznatna (1,01%). Interesantno je uočiti da kod ispitanika kod kojih u porodici prevladava nezainteresovanost nema evidentiranih slučajeva besciljnog lutanja po gradu.

Posmatrano iz drugog ugla (Tabela 4), sa aspekta odsustva besciljnog lutanja po gradu, može se uočiti da najmanje ispitanika besciljno luta po gradu, a potiče iz porodice gdje prevladava kombinovana atmosfera, kako se izjasnilo 96,20% anketiranih, zatim slijede i oni koji potiču iz porodice gdje prevladava demokratičnost (92,23%), potom iz porodica gdje prevladava popustljivost (89,23%) i tako dalje.

Tabela 4: Atmosfera u porodici i besciljno lutanje u slobodnom vremenu

Table 4: Family atmosphere and aimless wandering in free time

atmosfera koja prevladava u porodici	"baza" po gradu, kocka, pije			Σ
	Često	ponekad	Nikada	
strogoća	9 9.09	5 5.05	85 85.86	99
popustljivost	16 5.39	16 5.39	265 89.23	297
demokratičnost	3 1.01	20 6.76	273 92.23	296
nezainteresovanost	0 0.00	3 14.29	18 85.71	21
kombinovana	3 3.80	0 0.00	76 96.20	79
Total	31 3.91	44 5.56	717 90.53	792

Pearson Chi-square: 24.4348, df=8, p=.001942

Opšti je zaključak, koji proizilazi iz prezentovanih rezultata međusobne povezanosti atmosfere u porodici i aktivnosti mladih u slobodnom vremenu, da postoje statistički značajne razlike na nivou 0,01 za aktivnosti: *sluša muziku, gleda TV, video, svira, čita, ide na utakmice i druge sportske manifestacije, uči i trenira, u kafiću, salonu igara ili bioskopu, "baza" po gradu, kocka, pije, ide u pozorište, na koncerte, pomaže u kućnim poslovima, radi da nešto zaradi*. Takođe, postoji statistički značajna razlika na nivou 0,05 za aktivnosti koje se odnose na *zanimanje na računarima*, a nisu utvrđene statistički značajne razlike u aktivnostima *izlazi sa mladićem – djevojkom i nema slobodnog vremena* između ispitanika sa različitim porodičnom atmosferom.

Zaključak

Analizirajući vezu između porodične atmosfere i korištenja slobodnog vremena, došli smo do sljedećih rezultata:

-U slobodnom vremenu, ispitanici češće slušaju muziku i gledaju TV, uče, treniraju, pomažu u kućnim poslovima, nego što besciljno lutaju po gradu, kockaju se i piju;

- Većina anketiranih učenika slobodno vrijeme provodi u pasivnim aktivnostima;

- Vrsta i učestalost aktivnosti zavisi od atmosfere u porodici: u strožim porodicama ravnomjerno su raširene radne aktivnosti, jer trećina radi da nešto zaradi. Najveći procenat anketiranih koji nikada ne radi da bi nešto zaradio potiče iz porodica u kojoj prevladava nezainteresovanost;

- Besciljno lutanje gradom češće je češće kod onih koji su iz strožih porodica, a najređe je kod ispitanika iz demokratičnih porodica.

Literatura

- Branković, D, Ilić, M (2003): Osnovi pedagogije, Comesgrafika, Banja Luka
Janković, V. (1973): Pedagoška problematika slobodnog vremena, Zagreb
Pedagoška enciklopedija 2 (1989), Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, IRO, Školska knjiga, Beograd
Pregrad, Z. (1977): Porodično vaspitanje, Sarajevo

FAMILY AND LEISURE OF YOUNG PEOPLE

Savka Obradović

School of Applied Medical Sciences Prijedor, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Abstract: *Free time, as a relatively new term in the pedagogical literature, is becoming an increasingly current social and scientific problem. With its appearance, continuity in development, current meaning and functions in the future, it secures the status of one of the important phenomena of civilization. With the development of civilization, free time took on various forms and functions. The basic meaning of free time was expressed in the amount of time that a person had available for various activities, but these activities did not provide personal existence. Recent research shows that the leisure fund increased in the 19th and 20th centuries, and futurologists predict that trend will continue. The pedagogical encyclopedia defines free time as "time that an individual fulfills and shapes according to his own wishes, without any kind of obligation or necessity. It is a part of every person's life, it exists every day and in every environment, but it is different depending on gender, age, occupation, place of residence, development of the environment, level of interest, etc. " Free time is an integral part of human activity, time outside professional, family and social obligations in which the individual chooses the forms and contents of rest, leisure and creativity at will. The goal of the paper is to determine to what extent the atmosphere in the family determines the differences in the way young people use their free time.*

Key words: *leisure, activities, professional, family and social obligations*